

Høringsnotat – forslag til endringer i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven) og forslag til endring i forskrift 15. desember 2005 nr. 1506 egenbetaling ved universiteter og høyskoler (egenbetalingsforskriften)

1. Sammensetningen i NOKUTS styre

1.1 Gjeldende rett

NOKUTs styre har det overordnede ansvaret for NOKUTs virksomhet og de beslutninger som organet treffer. NOKUTs styre oppnevnes av departementet og består av åtte medlemmer, jf. universitets- og høyskoleloven § 2-2 annet ledd. Ett medlem skal være student. Ett medlem skal oppnevnes blant NOKUTs ansatte og skal ha stemmerett i saker som angår de ansattes forhold. Det skal oppnevnes varamedlemmer, herunder personlige varamedlemmer for de ansattes og studentenes medlemmer. Studentmedlemmer oppnevnes for to år.

Praksisen er at medlemmene i styret er valgt ut blant statlige og private institusjoner, og næringslivsrepresentanter, herunder et medlem med kompetanse på fagskolesektoren. NOKUTs ansatte og studentene har ett medlem hver.

1.2 Bakgrunn for forslaget

Universitets- og høyskoleloven stiller ingen krav til at studentenes styremedlem og personlige varamedlem må komme fra et universitet, en høyskole eller fra en fagskole. Da universitets- og høyskoleloven § 2-2 ble vedtatt hadde Norge to organisasjoner som representerte studenter i høyere utdanning; Norsk Studentunion (NSU) og Studentenes Landsforbund (StL). Studentorganisasjonene ble annenhver periode oppnevnt som medlem og personlig varamedlem, slik at når NSU var medlem var StL representert med personlig varamedlem, og motsatt. I Ot.prp. nr. 40 2001-2002 pkt. 12.1.3 står det at studentenes varamedlem til NOKUTs styre skal kunne delta på møtene med observatørstatus. NOKUT valgte å gi varamedlemmet for studentene utvidede rettigheter som samsvarer med retten studentene har til representasjon i institusjonens organer, jf. universitets- og høyskoleloven § 4-4 første ledd. Etter denne bestemmelsen har studentene rett til å møte med ytterligere én student med tale- og forslagsrett om de kun har ett medlem i kollegiale organ med beslutningsmyndighet. De to studentorganisasjonene ble slått sammen i 2010 og Norsk studentorganisasjon (NSO) har siden fylt plassene som medlem og personlig varamedlem i NOKUTs styre.

Organisasjon for norske fagskolestudenter (ONF) ble stiftet i 2012. I perioden 2004-2014 har fagskolestudentene ikke vært representert i NOKUTs styre. Antallet styrebehandlinger av fagskolesaker har økt de siste årene, og det antas at dette vil fortsette. I oppnevningen av NOKUTs styre for perioden 2015-2017 ble fagskolestudentene for første gang representert, da de ble oppnevnt som personlig varamedlem for NSOs faste medlem.

1.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet mener at det er viktig at studenter fra både universitets- og høyskolesektoren og fra fagskolesektoren er representert i styret til NOKUT. Det er stadig flere saker som blir behandlet av styret som berører fagskolene, og fagskolestudentene bør ha innflytelse på disse

beslutningene. Høyere utdanning og fagskoleutdanning har klare forskjeller, noe som gjør at de to studentgruppene ikke vil kunne representere hverandre på en tilstrekkelig god måte i styret. Departementet har fått henvendelse fra ONF, som ber om at fagskolestudentene får en representant i styret. Departementet har også fått innspill fra NSO, som mener at NSO og ONF ikke har kompetanse til å representere hverandre. Begge studentorganisasjonene mener at ett studentmedlem fra universiteter og høyskoler og ett studentmedlem fra fagskoler, representert med personlig varamedlemmer, bør være representert i styret.

Departementet foreslår å endre universitets- og høyskoleloven § 2-2 annet ledd, slik at NOKUTs styre blir utvidet med én studentrepresentant til ni medlemmer totalt. Det ene studentmedlemmet skal representere høyere utdanning og det andre studentmedlemmet skal representere fagskoleutdanning. Departementet vurderer at det ikke er hensiktsmessig gjøre andre endringer i styresammensetningen, fordi de dekker relevante områder som ikke kan erstattes av en studentrepresentant.

Videre mener departementet at forslaget ikke i vesentlig grad vil forrykke balansen i styret. Forslaget vil verken føre til en overvekt av studentrepresentanter, fagskolekyndige medlemmer eller medlemmer med annen bakgrunn i styret. Departementet peker i denne sammenhengen på at styret er forutsatt å fungere som et kollegialt organ. Det innebærer blant annet at styremedlemmene ikke opptrer som representanter for særinteresser, men bruker sin kompetanse til beste for helheten i NOKUTs virksomhet. Når det gjelder styrets størrelse, viser departementet til at andre styre i sektoren har flere medlemmer enn det som foreslås for NOKUT. Dette gjelder for eksempel institusjonsstyre på 11 medlemmer og enkelte studentsamskipnadsstyre på 10 medlemmer.

Departementet viser for øvrig til at NOKUTs styre selv kan bestemme om studentene skal kunne møte med varamedlem på styremøtene.

§ 2-2 andre ledd skal lyde:

(2) Styret oppnevnes av departementet og består av *ni* medlemmer. Ett medlem skal være student ved universitet eller høyskole og ett medlem skal være student ved fagskole. Ett medlem skal oppnevnes blant NOKUTs ansatte og skal ha stemmerett i saker som angår de ansattes forhold. Det skal oppnevnes varamedlemmer, herunder personlige varamedlemmer for de ansattes og studentenes medlemmer. Departementet oppnevner styrets leder.

2. Nasjonale deksamener

2.1 Bakgrunn for forslaget

Regjeringen foreslår å innføre en generell hjemmel til å pålegge institusjoner og eller fagmiljø å avholde nasjonale deksamener i enkelte fag i høyere utdanning.

I punkt 5.5 i regjeringens strategi "Lærerløftet", som ble lagt frem 30. september 2014, står det: "På basis av nye rammeplaner for grunnskolelærerutdanningene vil det bli innført nasjonale deksamener i utvalgte fag."

For å komme i gang med innføring av nasjonale deksamener, fikk NOKUT høsten 2014 i oppdrag å gjennomføre en mulighetsstudie og et pilotprosjekt for gjennomføring av nasjonale deksamener innenfor enkelte profesjonsfag. Piloten skal gjennomføres i løpet av 2015. I første omgang er det rammeplanstyrte utdanninger som er valgt ut. Det vil bli arrangert nasjonale deksamener i bachelorstudiene i sykepleie, revisjonsfag/ regnskap og revisjon, samt begge grunnskolelærerutdanningene. Det vil bli gitt en hjemmel for å arrangere nasjonale deksamener i de relevante rammeplanforskriftene fra august 2015.

Etter universitets- og høyskoleloven § 1-5 har utdanningsinstitusjonene faglig frihet innenfor de rammer som er fastsatt i lov eller i medhold av lov. Departementet mener det er nødvendig med hjemmel i lov for å pålegge utdanningsinstitusjonene å innføre nasjonale deksamener. Departementet foreslår derfor en bestemmelse om dette i ny § 3-2 tredje ledd.

2.2 Departementets vurdering og forslag

I grunnopplæringen har nasjonale prøver vært benyttet i flere år og har bidratt til nyttig kunnskap om tilstanden i norsk skole. Nasjonale deksamener i høyere utdanning vil gi fagmiljøene anledning til å sammenlikne seg med tilsvarende fagmiljøer ved andre institusjoner, noe som kan bidra til å utvikle fagmiljøene. Det vil også gi institusjonene, myndigheter og andre aktører bedre informasjon om studentenes kunnskapsnivå. Nasjonale deksamener vil være tillitskapende fordi kunnskapen måles på en enhetlig måte ved alle institusjoner. Resultatene fra prøvene vil i tillegg gi studenter og nye søkere bedre og sammenlignbar informasjon om det faglige nivået ved de ulike studiestedene.

En nasjonal deksamener vil være en deksamener som gis samtidig uansett studiested. Deksamener skal gi grunnlag for sammenlignbar informasjon om faget.

En nasjonal deksamener kan gjelde hele eller deler av et fag eller emne, men ikke hele studieprogrammet. Nasjonal deksamener kan være en integrert del av en ordinær eksamen, som teller i den avsluttende vurderingen av et helt emne eller i deler av et emne (*integrert deksamener*). En nasjonal deksamener kan også være en vurdering som gjøres utenom de ordinære vurderingene (*isolert deksamener*). En isolert deksamener kan omfatte hele eller deler av et emne.

For at nasjonale deksamener skal oppfylle sin hensikt, er det viktig at alle studenter som tar faget også avlegger den nasjonale deksameneren. Den må derfor være obligatorisk. For å sikre at gjennomføringen blir best mulig, er det viktig at resultat fra nasjonal deksamener enten teller med i endelig karakter eller at karakteren synliggjøres på vitnemålet. Det foreslås derfor en hjemmel for departementet til å bestemme at karakter på nasjonal deksamener skal fremkomme på vitnemålet.

Krav til eksamen, klage og sensur og lignende i universitets- og høyskoleloven gjelder også for nasjonale deksamener.

Ny § 3-2 tredje ledd skal lyde:

(3) *Departementet kan fastsette at det skal avholdes nasjonale obligatoriske deksamener i enkelte fag, og om resultatet skal føres på vitnemålet.*

Tredje ledd blir nytt fjerde ledd og så videre.

3. Adgang til å utstede overtredelsesgebyr

3.1 Bakgrunn for forslaget

Det finnes flere eksempler på at institusjoner uten akkreditering fra NOKUT bruker de lovbeskyttede titlene *universitet* eller *høyskole* i sine egennavn. Dette er egnet til å villede studenter og andre, og det anses viktig at departementet har en reell sanksjonsmulighet i slike tilfeller, både av hensyn til den enkelte student og av hensyn til tilliten til sektoren. De samme hensyn gjør seg gjeldende for sanksjonering ved tildeling av titler i strid med loven.

3.2 Gjeldende rett

I universitets- og høyskoleloven § 3-2 sjette ledd står det at den som forsettelig eller uaktsomt tildeler eller bruker en tittel for grad eller yrkesutdanning i strid med loven, kan straffes med bøter.

I universitets- og høyskoleloven § 7-2 sjette ledd står det at den som forsettelig eller uaktsomt bruker en vernet institusjonsbetegnelse, kan straffes med bøter.

Ileggelse av bot for lovstridig bruk av tittel eller institusjonsbetegnelse etter universitets- og høyskoleloven er en alminnelig straffereaksjon, jf. almindelig borgerlig Straffelov (1902) § 15 og lov om straff (2005) § 29 første ledd bokstav e., og dette innebærer at departementet må politianmelde forholdet. Det er politiet som har myndighet til å ilegge boten for lovbruddet.

3.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet mener det er lite hensiktsmessig at det er politiet som kan ilegge bot ved brudd på disse bestemmelsene i universitets- og høyskoleloven. Kravet om politianmeldelse innebærer at terskelen for å håndheve bestemmelsene er høy, slik at den faktiske beskyttelsen bestemmelsene gir, er noe redusert. I tillegg anses straff i form av bot som en uforholdsmessig streng reaksjon. Selv om reaksjon for bruk av beskyttet gradsbetegnelse eller tittel i strid med loven vil kunne oppleves som en straffereaksjon, er hovedhensynet bak vernet av gradstitler at det ikke skal skapes et uriktig inntrykk av hvilken utdanning en person har. Tilsvarende er hovedformålet med vernet av institusjonsbetegnelser at studenter og andre ikke skal villedes til å tro at de tar en akkreditert utdanning ved et universitet eller høyskole.

I tråd med anbefalingene i NOU 2003:15 *Fra bot til bedring*, mener departementet at en administrativ reaksjon i form av overtredelsesgebyr på en mer effektiv måte vil kunne føre til etterlevelse av bestemmelsene om beskyttelse av gradsbetegnelser eller titler og institusjonsbetegnelser. Dette vil gjøre det enklere for departementet å sanksjonere brudd på lovbestemmelsene. Videre vil overtredelsesgebyr etter departementets mening redusere belastningen på overtredere noe, fordi et overtredelsesgebyr ikke er straff. Det vil også skape en klarere sammenheng mellom overtredelse og reaksjon, fordi hensikten med overtredelsesgebyret ikke er å straffe den som bryter loven, men å få lovbruddet til å opphøre. Departementet foreslår at departementet gis myndighet til å utforme nærmere bestemmelser

om utstedelse, størrelse, tvangsgrunnlag, forfall og overprøving av overtredelsesgebyr etter universitets- og høyskoleloven i forskrift.

På bakgrunn av dette foreslår departementet derfor å endre universitets- og høyskoleloven § 3-2 slik at tildeling eller bruk av tittel i strid med loven kan sanksjoneres med et overtredelsesgebyr utstedt av departementet. Videre foreslås det å endre § 7-2, slik at bruk av vernet institusjonsbetegnelse i strid med loven kan sanksjoneres ved et overtredelsesgebyr utstedt av departementet.

Forslaget innebærer ingen endring i beskyttelsen av titler og institusjonsbetegnelsen i §§ 3-2 og 7-2, men kun den endring at det ved ulovlig bruk av tittel og institusjonsbetegnelse kan utstedes overtredelsesgebyr i stedet for bot.

§ 3-2 sjette ledd skal lyde:

(6) Den som forsettelig eller uaktsomt tildeler eller bruker en tittel, alene eller som en del av en annen tittel, uten å ha rett til dette etter første eller fjerde ledd *i denne bestemmelse*, eller i strid med *forbud* gitt i medhold av femte ledd, *kan ilegges overtredelsesgebyr av departementet. Departementet kan i forskrift fastsette nærmere bestemmelser om overtredelsesgebyret.*

§ 7-2 sjette ledd skal lyde:

(6) Den som *forsettelig eller uaktsomt bruker en vernet institusjonsbestemmelse i strid med denne bestemmelse*, *kan ilegges overtredelsesgebyr av departementet. Departementet kan i forskrift fastsette nærmere bestemmelser om overtredelsesgebyret.*

4. Krav om lovlig opphold som vilkår for studierett

4.1 Bakgrunn for forslaget

Som følge av økt internasjonalisering og økt studentmobilitet blir det stadig flere utenlandske studenter ved norske læresteder. Alle utlendinger som ikke kommer fra EU/EØS-området, og som ønsker å oppholde seg i Norge i mer enn tre måneder, må ha oppholdstillatelse. Dette gjelder også studenter, som kan søke om en egen oppholdstillatelse for studenter.

I universitets- og høyskoleloven er det i dag ikke noe vilkår for studierett at en student har lovlig opphold. Det er heller ingen kontroll av om studentene har lovlig opphold. Det har vært tilfeller der personer uten oppholdstillatelse har tatt høyere utdanning i Norge.

Stortinget behandlet våren 2014 Prop. 68 L (2013-2014) om endringer i opplæringslova. Proposisjonen inneholdt blant annet forslag om lovfesting av rett til opplæring for ungdom som søker om oppholdstillatelse. Under behandlingen hadde KUF-komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet blant annet følgende merknad:

"Disse medlemmer vil understreke behovet for streng lovgivning på området. Disse medlemmer vil vise til at man i universitets- og høyskolesektoren ikke er bundet av kravet om lovlig opphold. Universiteter og høyskoler kan av den grunn la personer med ulovlig opphold

i Norge ta undervisning. Disse medlemmer vil be regjeringen følge opp dette på egnet måte, slik at bare dem med lovlig opphold får rett til undervisning”.

4.2 Gjeldende rett

I dag er det et vilkår for rett til videregående opplæring at søkerne har lovlig opphold i Norge. Det er også et vilkår for rett til utdanningsstøtte gjennom Statens lånekasse at eleven eller studenten har lovlig opphold.

I dag må studenter hjemmehørende i land utenfor EØS/EU først søke om opptak til utdanning fra hjemlandet. De som får opptak til en høyere utdanningsinstitusjon må deretter søke UDI om opphold i Norge. Ifølge UDI var det i 2013 ca. 3500 vedtak om søknader om studietillatelse. Av disse var 111 avslag. På post doc-nivå var det 159 innvilgelse og ett avslag. Det kreves ikke oppholdstillatelse for å studere inntil tre måneder i Norge, jf. utlendingsloven § 55 andre ledd.

For å få innvilget opphold til studier må man som hovedregel først ha fått tilsagn om studieplass ved en akkreditert høyere utdanningsinstitusjon. Etter å ha fått tilsagn om studieplass søker studenten UDI om oppholdstillatelse. Med denne søknaden skal det blant annet ligge ved en bekreftelse på studieplass.

Studenter som får oppholdstillatelse på grunnlag av opptak til høyere utdanning, får normalt dette for ett år av gangen. Departementet har fått opplyst at institusjonene kan bli kontaktet av UDI og bedt om å kontrollere studentenes fremdrift, for slik å sjekke at studentene faktisk studerer før UDI gir fornyet oppholdstillatelse.

Personer med ulike former for midlertidig opphold i Norge kan som hovedregel søke opptak til studier fra Norge. Søkere som har norsk personnummer eller D-nummer (D-nummer er et identifikasjonsnummer som gis til alle personer som er i Norge i mindre enn 6 måneder) bruker dette. For søkere som ikke har norsk fødselsnummer eller D-nummer er det utviklet alternative løsninger. Ved søknad gjennom Samordna opptak (SO) tildeles et erstatningsnummer til søker som benyttes i opptaksprosessen. Ved lokal søknad via Søknadsweb benyttes bare fødselsdato. For søkere som får tilbud om studieplass utstedes erstatningsnummer av SO.

Departementet har undersøkt med enkelte institusjoner hvorvidt de har en praksis for å følge med på om studentene får oppholdstillatelse av UDI. Departementet har fått opplyst at det ikke er rutiner for å sjekke hva som skjer med oppholdssøknadene til studenter som har fått opptak. Ofte får institusjonen kun kjennskap til avslag fordi studenter ber om hjelp til å klage på avslag om opphold. Det er heller ingen rutiner for samhandling mellom UDI og utdanningsinstitusjonene om kontroll av oppholdstillatelser.

4.3 Departementets vurdering og forslag

Universitets- og høyskoleloven § 3-6 gir departementet hjemmel til å gi forskrift om opptak hvor det blant annet kan fastsettes at enkelte utdanninger er unntatt fra kravet om generell studiekompetanse og spesielle opptakskrav for enkelte utdanninger. Etter departementets vurdering gir universitets- og høyskoleloven § 3-6 ikke hjemmel til å innføre et krav om at

studenter må ha lovlig opphold for å få studierett. Departementet mener derfor at en regel om krav om lovlig opphold for å få studierett må lovfestes i universitets- og høyskoleloven.

Med studierett menes rett til å få opptak ved en utdanningsinstitusjon, og derved få rett til å følge lukkede forelesninger, kurs og seminarer og til å gå opp til eksamen.

Når har en student lovlig opphold

De klare tilfellene av personer som har lovlig opphold i Norge, er personer som kan oppholde seg her i landet uten visum og personer som har fått innvilge visum eller oppholdstillatelse av utlendingsmyndighetene, gitt at de oppholder seg her i henhold til gjeldende regelverk og enkeltvedtak. Utlendinger som har rett til å søke om oppholdstillatelse fra Norge, har lovlig opphold i landet mens søknaden er til behandling.

De studentene som oppholder seg i landet og som har rett til å søke oppholdstillatelse fra Norge, skal beholde sin studierett inntil saken er endelig avgjort.

Den som får endelig vedtak om avslag på søknader om oppholdstillatelse har plikt til å innrette seg etter vedtaket. Dette vil normalt bety at de må forlate riket. Når det foreligger vedtak som innebærer at utlendingen må forlate riket, fastsetter utlendingsmyndighetene en frist for utreise. Oppholdet er lovlig inntil dato for fastsatt utreisefrist. De som oppholder seg i landet etter fastsatt utreisefrist vil tape studieretten.

Klageadgang

Ved å fastslå at det er et vilkår for studierett at studenten har lovlig opphold, vil studieretten falle bort dersom vilkåret ikke er oppfylt.

Utdanningsinstitusjonens vedtak om å trekke tilbake studieretten hvis studenten ikke får oppholdstillatelse er et enkeltvedtak som kan påklages til institusjonens klagenemnd, jf. universitets- og høyskoleloven § 5-1. Disse vedtakene vil være direkte avledet av utlendingsmyndighetenes vedtak. Klagenemnden kan ta stilling til om utdanningsinstitusjonens saksbehandling er korrekt om vedtaket bygger på korrekt faktisk grunnlag, at studenten har fått endelig avslag på oppholdstillatelse, men de kan ikke overprøve utlendingsmyndighetenes vedtak om at søknad om oppholdstillatelse er avslått.

Departementet mener denne typen vedtak ikke kan sidestilles med vedtak om utestenging hjemlet i universitets- og høyskoleloven §§ 4-8, 4-9 og 4-10 og mener derfor at det ikke skal lovfestes en rett til å få dekket utgifter til advokat. Utlendinger kan imidlertid få dekket utgifter til advokatbistand hvis kravene til fri rettshjelp er oppfylt.

Håndheving og systemer for kontroll

Det er utlendingsmyndighetene som innvilger oppholdstillatelser og som avslår søknader om oppholdstillatelse. Forslaget til ny bestemmelse innebærer ikke at dette ansvaret overføres til utdanningsinstitusjonene. Dersom en utdanningsinstitusjon er i tvil om en student har lovlig opphold, må institusjonen selv ta kontakt med utlendingsmyndighetene for å få en avklaring.

Departementet mener at det er viktig å finne en rutine for kontroll av oppholdstillatelse som ikke pålegger institusjonene vesentlig administrativt merarbeid . Etter vår vurdering er det tilstrekkelig for å sikre håndheving av regelen at utdanningsinstitusjonene foretar regelmessig sjekk av status for opphold gjennom automatiske spørringer til UDIs informasjonsregister.

UDI har en database over personer med utenlandsk opprinnelse som av ulike grunner har søkt om opphold i Norge. I dag kan blant annet Arbeidstilsynet sjekke identitetskort opp mot UDI sine lister via automatiske spørringer mellom de to myndighetenes registre. Også UDI og Lånekassen utveksler elektronisk informasjon.

Personopplysningsloven § 8 bestemmer at det må foreligge et behandlingsgrunnlag før personopplysninger kan behandles. Dette omfatter innhenting av personopplysninger som trengs i saksbehandling. Aktuelle behandlingsgrunnlag etter lovbestemmelsen er samtykke, lovhjemmel eller at behandlingen anses nødvendig av nærmere bestemte årsaker. Departementet mener at i denne saken må lovhjemmel være behandlingsgrunnlaget. Slik kan det etableres en løsning med spørringer fra utdanningsinstitusjonene som bruker det felles studieadministrative systemet FS og UDIs register. I tillegg til kravene til behandlingsgrunnlag i personopplysningsloven § 8, stilles det ytterligere krav til behandlingen i personopplysningslovens § 11. Det stilles blant annet krav om at personopplysningene bare skal brukes til uttrykkelig angitte formål som er saklig begrunnet i den behandlingsansvarliges virksomhet, at de skal være tilstrekkelige og relevante, og det settes begrensninger på senere bruk av opplysningene.

Departementet presiserer at disse spørringene kun skal omfatte studentenes oppholdsstatus og ingen andre opplysninger. Oppholdsstatus for student vil være relevant for vurdering av studierett.

Det foreslås at hjemmel for dette fastsettes i universitets- og høyskoleloven § 3-6 nytt åttende ledd.

Ny § 3-6 åttende ledd skal lyde:

(8) For å få studierett må studenten ha lovlig opphold i Norge. Institusjoner under denne lov kan hente opplysninger om oppholdsstatus fra utlendingsmyndighetene.

5. Beregning av tjenestetid for stipendiater

5.1 Bakgrunn for forslaget

I statlig sektor er det om lag 4.400 årsverk i stipendiatstillinger, av disse er nesten 98 % ved universiteter og høyskoler. Stilling som stipendiat har fullført forskerutdanning fram til doktorgrad som mål. Hensikten med denne stillingen er å gi personer som er i et utdanningsløp fram til doktorgrad midler til livsopphold, samt rettigheter som arbeidstakere under forskerutdanningen.

5.2 Gjeldende rett

Stipendiater er ansatt i åremålsstillinger. En normal åremålsperiode er på fire år, inkludert arbeid tilsvarende ett årsverk for arbeidsgiver. Tre av årene skal brukes til egen forskerutdanning. Det vises til forskrift 31. januar 2006 nr. 102 om ansettelsesvilkår for stillinger som postdoktor, stipendiat, vitenskapelig assistent og spesialistkandidat § 1-3 *Stipendiat*.

Etter lov 4. mars 1983 nr 3 om statens tjenestemenn m.m. (tjenestemannsloven) § 10 får midlertidig ansatte med mer enn 4 års midlertidig eller 2 års fast tjeneste såkalt sterkt oppsigelsesvern. Det følger av tjenestemannsloven at nærmere regler om beregning av tjenestetid skal fastsettes i personalreglement. Ved vurderingen av om arbeidstakeren kommer inn under bestemmelsen, legges all sammenhengende tjeneste ved virksomheten til grunn. Ansatte i åremålsstillinger fratrer etter endt åremålsperiode uten oppsigelse, selv om tjenestetiden er mer enn 4 år. Ansatte som etter endt åremål går direkte over i en annen stilling i samme virksomhet, får imidlertid også tiden i åremålsperioden regnet med i tjenestetiden etter tjenestemannslovens regler. Dette gjelder også hele fireårsperioden som stipendiat. Blir en tidligere stipendiat ansatt ved samme statlige institusjon i et kortvarig, midlertidig tilsetningsforhold umiddelbart etter utløpet at åremålet som stipendiat, får vedkommende, med hjemmel i tjenestemannsloven, derfor oppsigelsesvern som fast ansatt.

Tilsvarende regler gjelder ikke for ansatte ved private institusjoner fordi de er omfattet av arbeidsmiljølovens bestemmelser. Personer som har tatt en doktorgrad ved en privat institusjon vil kunne gå inn i et vikariat ved samme institusjon, og det vil kun være tiden som vikar som tas med ved beregning av om vedkommende skal anses å være fast ansatt jf. aml § 14-9 femte ledd.

5.3 Departementets vurdering og forslag

Kunnskapsdepartementet har med hjemmel i universitets- og høyskoleloven § 6-4 fastsatt forskrift 31. januar 2006 nr. 102 om ansettelsesvilkår for stillinger som postdoktor, stipendiat, vitenskapelig assistent og spesialistkandidat. Denne forskriften regulerer varighet, arbeidets omfang og innhold og adgangen til å fornye ansettelsesforholdet for stipendiater, post doktor, vitenskapelige assistenter og spesialistkandidater. Departementet foreslår å endre universitets- og høyskoleloven slik at departementet også kan fastsette i forskrift at tid til egen doktorgradsutdanning ikke skal regnes som tjenestetid i forhold til lov om statens tjenestemenn §§ 9 og 10. Det framgår av forskriften § 1-3 tredje ledd, at normal åremålsperiode er fire år med 25 prosent pliktarbeid for stipendiater. Det framgår videre at ansettelsesperioden skal omfatte tre år med rein forskerutdanning. Når det gjelder de øvrige stillingene som er omfattet av forskriften, er det ikke like klart hvor stor andel av stillingen som utgjør tid brukt til egen utdannelsen, som det er for stipendiatene. Departementet vil derfor ikke foreslå at disse stillingene skal omfattes av den foreslåtte lovendringen.

Dagens regelverk fører til at stipendiater ikke får kortvarige engasjementer rett etter endt utdanning, og institusjonene blir tvunget til å skyve en lovende kandidat fra seg, med mindre de har en fast stilling vedkommende kan søke på.

For å sikre kvaliteten på universiteter og høyskoler er det en forutsetning at det er åpen konkurranse om vitenskapelige stillinger. Det er uheldig om faste stillinger besettes, uten utlysning, av tidligere stipendiater som har fått fortrinnsrett fordi de har hatt et kortvarig ansettelsesforhold etter stipendiatperioden. En endring av reglene for tjenestetidsberegning vil føre til større forutsigbarhet for alle stipendiater, og de vil kunne regne med at ledige stillinger blir utlyst slik at alle kan konkurrere om dem. Det vil ikke lenger være tilfeldig, kortvarig midlertidig behov ved institusjonen som avgjør om de kan få være med å konkurrere om tilsetning. Miljøene blir lukkede hvis det skjer for mye intern rekruttering uten konkurranse, og tilfeldigheter vil avgjøre hvilken faglig profil fagmiljøene har. Når det gjelder faste ansettelser, er det i tillegg svært uheldig hvis dette skulle føre til at de best kvalifiserte ikke blir ansatt.

Som nevnt over kunne det vært tatt inn bestemmelser om beregning av tjenestetiden i hvert enkelt universitets eller høyskoles personalreglement. Prinsippet om like muligheter for alle er imidlertid så viktig at dette bør lovefestes og ikke være avhengig av bestemmelser i hver enkelt institusjons personalreglement. Spesialreglene for ansettelse ved universiteter og høyskoler er inntatt i universitets- og høyskoleloven, og det er derfor hensiktsmessig at det inntas en hjemmel i loven for å kunne forskriftsfeste tjenestetidsberegning etter tjenestemannsloven for tidligere stipendiater.

Endring av regelverket vil ikke få konsekvenser for det store antall stipendiater. Det foreslåtte tiltaket vil verken øke eller redusere antallet midlertidige ansettelser i sektoren. En endring av reglene for tjenestetidsberegning vil føre til økt forutsigbarhet for samtlige stipendiater. De vil kunne regne med at stillinger blir utlyst slik at alle kan konkurrere om dem.

§ 6-4 fjerde ledd skal lyde:

(4) For stillinger etter første ledd bokstavene f til i, gir departementet forskrift om varighet, arbeidets omfang og innhold og om adgangen til å fornye ansettelsesforholdet. *Departementet kan i forskrift fastsette regler om beregning av tjenestetid etter lov 4. mars nr. 3 om statens tjenestemenn m.m. §§ 9 og 10 for stipendiater.*

6. Endring av egenbetalingsforskriften - innføring av krav om egen PC for studenter

6.1 Bakgrunn

I brev av 20. oktober 2014 ber Universitets- og høyskolerådet (UHR) om at departementet foretar en ny vurdering knyttet til definisjonen av uttrykket "læremidler" i egenbetalingsforskriften av 15. desember 2005 nr. 1506 § 3-3 første ledd. Tolkningen av dette uttrykket har vært uendret siden 2006, da departementet slo fast at PC ikke er omfattet av begrepet "læremidler". UHR ønsker at universiteter og høyskoler skal kunne kreve at studenter har egen bærbar datamaskin til bruk ved digital eksamen og i studiesituasjonen generelt. UHR skriver følgende: "UU [UU = UHRs utdanningsutvalg] mener at Kunnskapsdepartementets tolkning av hva som kan regnes som læremidler er foreldet, og at departementet bør ha en definisjon av læremidler som er i tråd med dagens digitale utvikling i UH-sektoren."

UHR peker i sitt forslag på at de fleste studenter i dag har egen PC, de har brukt PC siden de var små og prisen på slikt utstyr er betydelig redusert siden KD tolket bestemmelsen i 2006. UHR sier også at det er en forutsetning at institusjonene selv stiller med programvare.

6.2 Gjeldende rett

Prinsippet om at høyere utdanning skal være gratis ligger til grunn for universitets- og høyskoleloven § 7-1. I første ledd sies det at statlige universiteter og høyskoler ikke kan ta egenbetaling for ordinære utdanninger som fører frem til grad eller yrkesutdanning. Departementet har med hjemmel i denne bestemmelsen fastsatt egenbetalingsforskriften. I egenbetalingsforskriften § 3-3 første ledd står det at for studieprogram der utdanningsinstitusjonen ikke kan kreve egenbetaling, kan de heller ikke kreve betaling av studenter utover reelle kostnader knyttet til læremidler.

Departementet har tolket begrepet "læremidler" i et brev til Politihøgskolen av 5. mai 2006: *"Med "læremidler" menes materiell som studentene med rimelighet har måttet finansiere selv slik som lærebøker, kompendier, kopier, utskrifter, papir og lignende. Infrastruktur som PC og materiell som kan sidestilles med undervisning faller utenfor"*. Departementets har ved senere spørsmål om adgang til å pålegge studentene å ha PC, lagt samme tolkning til grunn.

6.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet er enig med UHR i at utviklingen de siste ti årene på det tekniske området har vært meget stor. Det er helt vanlig at elever og studenter i dag har PC. Den relative kostnaden ved å skaffe seg egen PC i dag er mye lavere enn i 2006.

Det har videre vært en stor utvikling i hvordan studiene gjennomføres, og digitale verktøy tas stadig mer i bruk i høyere utdanning. Fenomenet Open Educational Resources (OER) erstatter i økende grad lærebøker. I tillegg brukes det nå mer studentaktiviserende undervisning og læring, og her er digitale samarbeidsverktøy et vesentlig innslag. Innenfor innovativ pedagogisk bruk av teknologi er PC å betrakte som et helt grunnleggende læremiddel, som også er en forutsetning for utvikling av nye kommunikasjons-, arbeids-, vurderings- og eksamensformer. Departementet ønsker å legge til rette for denne utviklingen.

Den økte bruken av digitale verktøy innebærer også at egen PC nå kan sies å være et læremiddel. Departementet mener imidlertid at dette bør komme tydelig frem i egenbetalingsforskriften, og foreslår derfor en endring i egenbetalingsforskriften § 3-3 første ledd.

Departementet legger til grunn at utdanningsinstitusjonene vil dekke programvare knyttet til digitale læringsverktøy. Dette er i samsvar med UHRs forslag.

§ 3-3 første ledd skal lyde:

(1) For studieprogrammer eller fag/emner der institusjonene ikke kan kreve egenbetaling etter forskriftens § 3-1 og § 3-2, kan institusjonen heller ikke kreve betaling av studenter utover reelle kostnader knyttet til læremidler. Eventuelt vederlag for vernet materiale etter opphavretslovgivningen kan inngå i betalingsgrunnlaget. Institusjonene kan ikke ta betaling for studieinformasjon. *Institusjonen kan kreve at studenten har egen bærbar PC.*

7. Økonomiske og administrative konsekvenser

NOKUT har fått i oppdrag å gjennomføre nasjonale deleksamener som en mulighetsstudie og et pilotprosjekt. Denne prøveordningen har begrenset varighet og er finansiert innen gjeldende budsjettammer. Departementet vil komme tilbake med en vurdering av økonomiske konsekvenser om det blir bestemt at ordningen skal videreføres og/eller utvides.

Når det gjelder økonomiske og administrative konsekvenser for utdanningsinstitusjonene, har departementet vurdert innføringen av nasjonale deleksamener opp mot eksisterende ordninger med eksamen og sensur. I og med at institusjonene allerede gjennomfører eksamen og sensur i fagene, vil det være mulig å tilpasse dette til en koordinert ordning med nasjonal deleksamen innenfor gjeldende økonomiske rammer. Departementet finner at gjennomføringen av nasjonale deleksamener ikke innebærer vesentlige ekstra kostnader for institusjonen og arbeid for de ansatte.

Forslaget om å innføre overtredelsesgebyr kan medføre økte inntekter til staten, men formålet er å innføre et mer effektivt sanksjonssystem for å hindre lovstridig bruk av institusjons- og gradsbetegnelser. Forslaget forutsetter at departementet må forskriftsregulere nærmere bestemmelser om overtredelsesgebyret, blant annet størrelse.

I forbindelse med innføringen av et krav om lovlig opphold for å ha studierett må det etableres en kobling mellom Felles studieadministrativt system (FSAT) og UDIs register. Departementet har vært i kontakt med FSAT som mener at arbeidet med å lage en kobling vil være av relativt lite omfang. Departementet legger derfor til grunn at et slik kobling mellom de eksisterende registrene kan etableres innenfor FSATs eksisterende rammer. Vi antar at merarbeidet for utdanningsinstitusjonene blir av begrenset omfang og legger til grunn at dette dekkes innenfor utdanningsinstitusjonenes gjeldende budsjettammer.

Departementet finner at forslaget om endring av egenbetalingsforskriften ikke vil ha økonomiske konsekvenser for staten. Institusjonene vil ha utgifter til programvare, men ikke utover de utgifter utdanningsinstitusjonene i stor grad allerede har. Bruken av digitale verktøy vil også kunne innebære en effektivisering av undervisningen som innebærer besparelser for institusjonene.

Departementet har også vurdert innføring av et krav om egen PC opp mot studiestøtten. Tatt i betraktning at kostnadene til PC i dag er begrenset, at en PC vil kunne forventes å vare i flere år, og at de aller fleste studenter allerede anskaffer egen PC, mener departementet at et krav om egen bærbar PC ikke vil være en urimelig økonomisk belastning for studentene.

Departementet finner at forslaget om utvidelse av NOKUTs styre ikke vil ha økonomiske konsekvenser for staten. NOKUT vil ha utgifter til styrehonorar for ett ekstra medlem i styret. NOKUTs styre har møter 7-9 ganger i året. Vi anser utgiftene til styrehonorar som beskjedne, og mener at NOKUT vil kunne dekke dette innenfor dagens ramme.

Forslaget om endret beregning av tjenestetid for stipendiater vil etter departementets syn ikke ha økonomiske og administrative konsekvenser.